

Landets selvstendighet

Taler
Svein Ludvigsen

Dato
12 juni 2005

Sted
Hillesøy Kirke

Omstendigheter
Norges 100 årsmarkering

1 Gratulerer med dagen.

Jeg har med meg hilsener fra Hans Majestet Kongen og Dronningen. Begge sa
takk for sist og gjentok gode minner fra da de besøkte oss. I går hadde jeg
5 fornøyelsen av å høre Dronningen fortelle for kong Carl Gustaf av Sverige om
kongeparets besøk under signingsferden, om været, om stemningen under talen
hennes i Kongeparken og om serveringen på Hjalmarkaia. Dronningen ba meg
spesielt om å overbringe gode ønsker til kystkvinnene, og takke for hva dere har
betydd for utviklingen i Norge.

10

Jeg har også gleden av å hilse fra Stortingets president Jørgen Kosmo og
statsminister Kjell Magne Bondevik.

15

Vi har grunn til å gratulere oss selv med frihet og demokrati i et fritt og
selvstendig Norge. For oss er det en selvfølgelighet, men sånn er det ikke i alle
land. For krig, undertrykkelse av rettigheter, overgrep mot medmennesker og
økonomisk utbytting er dessverre hverdagen for alt for mange rundt om i
verden. I så måte er Norge et godt land å være borger i.

20

Jeg har som valgobservatør opplevd det første frie valg i Nicaragua. Unge
mennesker som heiste flagget i et fritt land ved soloppgangen, høytideligheten
ved å legge stemmeseddelen i valgurna og opptellingen av stemmesedlene ved
solnedgangen gjorde inntrykk. Dårlig skolegang gjorde oppsummeringen
vanskelig, men alvoret, vissheten over at frie valg og demokrati er verdt å verne
25 om preget valgmedarbeiderne.

Jeg har deltatt i internasjonale valgobservatørkorps i Russland, i Kroatia og jeg

har drevet opplæring av parlamentet i Bosnia Herzegovinia. Felles for alt dette er
30 at de som har vunnet friheten og selvstendigheten vet at de er med på noe viktig.
At de endrer sitt lands historie, og er med på å forme en bedre fremtid.

Sånn opplevde de det helt sikkert også i 1905 i vårt eget land.

35 Norges historie går fra at vi var en stormakt med besittelser langt inn i dagens
Sverige, og i vesterled strakte riket seg til Grønland, Island, Færøyene, Shetland,
Orkenøyene og endog rundt Irskesjøen og Isle of Man.

Kalmarunionen som varte i 130 år brakte Danmark, Sverige og Norge inn under
40 dronning Margrethes trone i 1389. Det var bakgrunnen for den såkalte 400-
årsnatten, perioden da Norge var en del av kongeriket Danmark-Norge.

Så kom 1814, Danmarks tap i Napoleonskrigene og Kielfreden som medførte at
Norge ble gitt som krigsbytte til vinneren, Sverige. Det ble opptakten til
45 Riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814. Danmarks kronprins Christian Fredrik
aksepterte ikke fredsavtalen som hans far kongen hadde undertegnet. Han
samlet derfor stormenn til det som ble vårt første Storting. Ingen fra Nord-
Norge deltok pga av varløsningen og lange avstander.

50 Den 17. mai 1814 var grunnloven ferdig, Christian Fredrik ble valgt til det frie
og selvstendige Norges konge. Men overmakten truet, og høsten 1814 gikk
Norge inn i en union med Sverige. Norge beholdt grunnloven og
nasjonalforsamlingen, Stortinget, og vi hadde en norsk regjering med noen
statsråder i Stockholm.

55 Utenrikspolitikken ble imidlertid styrt av Kongen i Stockholm og den svenske
regjeringen. Og nettopp dette ble sprengkraften som 91 år senere løste opp
unionen, og ga Norge sin selvstendighet.

60 Den 7. juni 1905 er i Norge blitt stående som et symbol på frihet,
selvbestemmelse og demokrati. Dette er dagen da Stortinget erklærte Norge som
selvstendig nasjon etter at landet i flere århundrer hadde vært i ulike unioner
med sine naboland. Det er altså ingen liten begivenhet i vårt lands historie vi kan
markere i dag - nøyaktig 100 år senere.

65 Klokken er 10.35 og stortingspresident Carl Berner åpner dagens første møte.

Han kan konstatere at samtlige 117 representanter har inntatt sine plasser og at publikumsgalleriet er fullsatt. Han gir straks ordet til statsminister Christian Michelsen, og dermed er et av de mest dramatiske - og kanskje best regisserte møter i Stortingets historie innledet.

Statsministeren redegjør for konflikten som har oppstått mellom Kong Oscar på den ene side og regjeringen og Stortinget på den annen som følge av striden om ny konsulatlov. Stortinget har vedtatt en ny lov som skal etablere et eget norsk konsulatvesen, men kongen har nektet å sanksjonere loven. Statsrådene har på sin side søkt avskjed - noe kongen ikke har villet innvilge fordi det ikke var mulig for ham å etablere en ny regjering med støtte i Stortinget.

Og så fatter Stortinget enstemmig vedtaket som siden er blitt stående som «7. junibeslutningen». Det konstaterer at regjeringen har nedlagt sine embeter, at Kongen har erklært seg ute av stand til å skaffe landet en ny regjering, og at den konstitusjonelle kongemakt ved dette har trådt ut av virksomhet. Stortinget bemyndiger derfor regjeringen til å utøve den myndighet Kongen er tillagt etter Grunnloven - med de endringer som er nødvendige fordi unionen med Sverige er oppløst «som følge af at kongen har ophørt at fungere som norsk konge» som det heter i beslutningen.

Både alvor og høytid preger de tilstedeværende. Etter at vedtaket er fattet, tar

Michelsen imot regjeringsoppdraget og legger til:

«Vi stoler paa vor sags retfærdighed, paa stortingets faste og tillidsfulde støtte og hele det norske folks enstemmige og urokkelige vilie til at yde et hvilket som helst offer, som stillingen maatte kræve». Han avslutter med å uttrykke ønske om at vedtaket må bli til varig gavn og velsignelse for fedrelandet. Høytidelig stillhet hersker i salen før samtlige representanter reiser seg og på den måten viser sin tilslutning til statsministerens innlegg. Det er en taus, men kraftfull markering av samhold og besluttsomhet, og det sies at Michelsen hadde problemer med å holde tårene tilbake.

Man hadde kanskje forventet at når Stortinget først skulle vedta en erklæring om landets selvstendighet ville den være offensiv, høystemt og full av fedrelandskjærlighet. Den slags tale hadde ikke manglet verken i avisinnlegg eller i offentlige møter i av løpet av våren der nasjonale helter som Fridtjof Nansen og Bjørnstjerne Bjørnson hadde utfoldet seg. I stedet valgte Stortinget en resonnerende form der konklusjonen - at unionen var å anse som oppløst -

fremstår som en konstatering av faktum heller enn en proklamasjon om nyvunnet selvstendighet.

110 Ingen var i tvil om dramatikken som skjulte seg bak den litt omstendelige, men likevel elegante, ene setningen som ble «7. junibeslutningen». Få, om noen vedtak truffet i løpet av de snart 200 årene Stortinget har eksistert har vel hatt en slik rekkevidde og - bokstavelig talt sprengkraft - av nasjonal betydning.

115 «Revolution i Norge!» kunne man lese i avisene senere samme dag og i dagene som fulgte. Som revolusjon betraktet var vel det 25 minutter lange stortingsmøtet 7. juni 1905 en særdeles nøktern forestilling. Stortingsrepresentant Johan Castberg skrev at «Aldri har vel historien sett en revolusjon utført så stillferdig, i så smukke, rolige for ikke å si høflige og
120 elskverdige former som denne». Bak den stillferdige formen lå imidlertid sterke politiske realiteter.

Året 1905 handlet i Norge om en nasjonal mobilisering - der ønsket om selvstendighet gikk hånd i hånd med ønsket om økt demokrati. Unionstiden var
125 en lang fredsperiode for både Norge og Sverige, noe som ga en økonomisk vekst og kulturell blomstring. Som i andre europeiske land på 1800-tallet ga samfunnsutviklingen grobunn for nasjonsbygging - det utviklet seg en norsk identitet og en sterk norsk nasjonal bevissthet og i 1866 ble stortingsbygningen ferdig.

130 Valget av monarki som statsform ble betraktet som et viktig taktisk grep for å få omverdenens støtte - og det i en regjering der både Michelsen og flere statsråder av prinsipp var republikanere. Regjeringen vendte seg som kjent til Danmark. I dag er det bare å konstatere at valget av prins Carl - den senere kong Haakon -
135 som vår nye konge ble et lykkelig valg for nasjonen. Kong Haakon ble en konge valgt av folket - i bokstavelig forstand gjennom en egen folkeavstemming høsten 1905. Det norske Kongehuset har siden både i freds- og krisetider fremstått som det samlende nasjonale symbol et kongehus kan og skal være, og det er knyttet nære bånd mellom monarkene og befolkningen.

140 1905 ble på flere måter et merkeår for vårt demokrati. Da vi 13. august avholdt folkeavstemming over unionsspørsmålet, var det Nordens første folkeavstemming. Over 85 pst av de stemmeberettigede menn deltok. Det var en ren festdag over hele landet og resultatet var som kjent at Stortingets vedtak ble

bekreftet så nær enstemmig som det var praktisk mulig å komme.

I 1905 var det riktignok bare menn som hadde stemmerett og i enkelte kvinnekretser ble folkeavstemningen noe bistert karakterisert som en
150 «mannfolkavstemming». Utålmodigheten blant kvinnene etter å få delta i det politiske liv var stor. Løsningen ble at kvinnene organiserte en underskriftskampanje der nærmere 280 000 skrev under - et antall som tilsvarte over halvparten av de kvinner som kunne stemt dersom de hadde hatt stemmerett på samme vilkår som menn. Aksjonen ble brukt som argument ved
155 senere fremstøt for å innføre stemmerett for kvinner. Norge ble da også ett av de første land i verden som innførte alminnelig stemmerett for kvinner. Bare Finland var tidligere ute i Norden.

Mens tanken på en krig mellom Norge og Sverige i dag er så fjern at den får folk
160 i de to landene til å dra på smilebåndet, opplevde man i 1905 både en reell krigsfrykt og en militær opptrapping. Sett i ettertid kan det synes usannsynlig at situasjonen ville utviklet seg til en krig. Men den gangen var forholdene mindre oversiktlige. Grensebevoktningen ble styrket både før og under unionsforhandlingene i Karlstad og den militære aktiviteten ble trappet opp på
165 begge sider.

Da sluttakten for 7. junibeslutningen kom 26. oktober 1905 ved kong Oscars anerkjennelse av Norge som en egen stat atskilt fra Sverige, kunne vi gå fra hverandre som brødre og i fred. Det fredelige utfallet av konflikten styrket på
170 lang sikt utviklingen av et sterkt og godt naboskap, og ga Norge en trygg plattform som et likeverdige medlem av en skandinavisk og nordisk familie. Den fredelige oppløsning av unionen, og 100 års godt naboskap mellom Norge og Sverige er grunn nok til oppgradere en 100-årsmarkering til en 100-årsfeiring.

175 Da unionsoppløsningen var et faktum begynte det Michelsen karakteriserte som «den nye arbeidsdagen». Selv om historien om Norge de siste 100 årene kan fortone seg som et eventyr om vekst og velstand, har denne arbeidsdagen også vært fylt av konflikter, kriser og krig. Det er bare få uker siden vi markerte 60 år dagen for avslutningen av den 2. verdenskrig både her i landet og i resten
180 av Europa. På dager hvor Norges selvstendighet står i sentrum for oppmerksomheten er det grunn til å minnes at det i krisetider er mennesker som er villige til å ofre livet for disse idealene, for vår frihet og sikkerhet. Vi vil for all tid stå i gjeld til de som ga sine liv for vår frihet.

185

Våre politiske ledere i 1905 var foregangsmenn. De våget å ha store visjoner for et lite land. Samtidig lot de realisme og rimelighet råde grunnen når visjonene skulle virkeliggjøres - selv i en opphetet situasjon. Deres evne til å kombinere fasthet i mål med saklighet i midler bør være en inspirasjon for oss som er dagens
190 folkevalgte. En videre utvikling av demokratiet avhenger av en engasjert befolkning. Med solide, demokratiske tradisjoner basert på toleranse, likeverd og respekt for individets rettigheter, har vi de beste forutsetninger for å utvikle vårt folkestyre videre også de neste 100 år.

195 Jeg velger å avslutte denne hilsningstalen på vegne av regjeringen med å gjøre som en fullsatt stortingssal gjør når Kongen hver høst har åpnet et nytt Stortinget. Vi slutter det høytidelige møtet med unisont å istemme det gamle ønske: Gud bevare Kongen og fedrelandet!

200

Kilde

www.regjeringen.no

Emneoversikt

1814, 1905, 7. juni-beslutningen, Jubileumstale, Norge, Norsk historie, Selvstendighet, Storting, Union, Unionsoppløsning

205

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/landets-selvstendighet>

210

215

220